

*Бондаренко М., студ.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев*

ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ С ФЛОРИСТИЧЕСКИМ КОМПОНЕНТОМ В ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА УКРАИНЦА

В статье проанализированы фразеологические единицы с часто употребляемым флористическим компонентом, зафиксированные в “Фразеологическом словаре украинского языка” под ред. Л. Паламарчука, рассмотрены внутрисистемные связи, в которых они находятся, а также показано, как исследуемые единицы функционируют в современном информационном пространстве.

Ключевые слова: *фразеологические единицы, флористический компонент, языковая картина мира, современное информационное пространство.*

*Bondarenko M., student
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

PHRAZEOLOGICAL UNITS WITH FLORISTIC COMPONENT IN LINGUISTIC WORLD VIEW OF UKRAINIANS

The article analyzes phraseological units with frequently used floristic component, recorded in the phraseological dictionary of Ukrainian language, edited by L. Palamarchuk, considers their intra-systemic connections, as well as shows how the studied units function in modern informational space.

Key words: *phraseological units, floristic component, linguistic world view, modern informational space.*

УДК 81'27

*Бринюк А.М., студ.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЛЕКСИКАЛІЗОВАНИХ СИНТАКСИЧНИХ СТРУКТУР У СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ

У статті охарактеризовано роль лексикалізованих синтаксичних структур у сучасних англомовних ЗМІ. Звернено увагу на структурно-семантичні особливості та специфіку функціонування цих структур у мові. Досліджено питання поширеності та особливості перекладу ЛСС на сторінках ЗМІ.

Ключові слова: *лексикалізована синтаксична структура, мова ЗМІ, ЛСС, переклад, термінологія, модель.*

ЗМІ є невичерпним джерелом для дослідження різноманітних мовних явищ. У зв'язку з необхідністю висвітлення актуальних подій, саме представники засобів масової інформації (ЗМІ) першими реагують на зміни соціального характеру. Перед перекладачами постають труднощі, що пов'язані з появою великої кількості англомовних термінів та складних слів у ЗМІ, що і зумовлює **актуальність** цієї теми

дослідження. Наша гіпотеза полягає в тому, що структурно-семантичні особливості та функціонування ЛСС в англійській мові безпосередньо впливають на способи їх перекладу українською мовою.

Останнім часом, гортаючи сторінки сучасних англомовних періодичних видань, читач нерідко натрапляє на так звані лексикалізовані синтаксичні структури (ЛСС). Проте, хочемо звернути увагу, що дедалі більше таких структур входить і до термінологічної бази засобів масової інформації. Висхідна тенденція до використання ЛСС пояснюється тим, що мовець, та й сама мова, прагне досягти максимальної економії мовних засобів та відповідати визначеному комунікативно-прагматичному завданню. Наприклад: *do-it-yourself* – люди, які вдома все роблять самі, *can-do-attitude* – енергія та сили для активної діяльності.

Метою нашої статті є дослідження структурно-семантичних особливостей та специфіки функціонування ЛСС у мові для з'ясування особливостей їх перекладу українською мовою.

Поповнення журналістської термінології ЛСС набуло поширення на початку ХХІ ст. та пов'язане з процесом загальної детеріоризації цієї термінології та зі змінами норм мовного використання.

До ЛСС належать лексичні одиниці, які утворилися в результаті взаємодії двох рівнів мовних систем, словотворчого та синтаксичного. Іншими словами, ЛСС утворюються шляхом лексикалізації словосполучення із сурядним чи підрядним типом зв'язку, різних типів фрагментів речень, фразеологічних одиниць і знаходяться з ними у відношенні смислової кореляції.

Таким чином, лексикалізована синтаксична структура (ЛСС) – це поліфункціональна одиниця номінації, створена завдяки лексикалізації синтаксичної одиниці (словосполучення, речення або його частини), і включає до свого складу декілька елементів, виконує єдину синтаксичну функцію у реченні, характеризується цільністю змісту і займає проміжне місце між складним словом і синтаксичною одиницею [1, с. 125].

За своєю структурою ЛСС не є однорідними. Здатність ЛСС до подальшого словотворення є доказом їх деривативних потенцій та лінгвістичної релевантності. Проте, виокремлюють 7 моделей, у яких існують синтаксичноподібні відношення. Розглянемо та наведемо приклади 7 структурних типів ЛСС, які належать до журналістської лексики [1, с. 120].

Модель *adv+prep+n (n): above-the-line advertising* – реклама, яка замовляється в рекламних агентствах, періодичних виданнях, радіо- та телекомпаніях, а не виконується працівниками фірми. Вартість такої реклами не входить до вартості послуг рекламного агентства і тому називається “над лінією”. В цій моделі ЛСС існують означально-обставинні відношення між її компонентами.

Модель *adv+artcl+n (n): on-the-diary* – планова стаття; *on-the-spec* – стаття, яку пишуть на випадок недостатності матеріалу для публікації; *on-the-record* – матеріал, який надається журналісту з дозволом для його подальшої публікації та використання в інших засобах масової інформації; *off-the-floor* – вираз вживається для позначення ситуації, коли під час друку номера видання вилучається ціла сторінка;

below-the-fold – нижня частина першої сторінки періодичного видання, яка, як вважається, містить менш важливу інформацію, ніж та, що розміщена у верхній частині першої сторінки. Означально-обставинні відношення між компонентами присутні в наведеній моделі ЛСС.

Модель *v+conj+v (n)*: *grip-and-grin photograph* – фотографія, яка не несе жодного інформаційного інтересу, на якій зображено відому особу, що потискає руку пересічному громадянину під час громадських заходів; *pay-per-view program* – один випуск телевізійної програми, за перегляд якого глядач повинен сплачувати кошти. Ця модель бере початок від сурядних словосполучень.

Модель *v+prep+artcl+n (n)*: *pull-out-the-quote* – обрана цитата з представленої статті в періодичному виданні, яка виокремлюється та розміщується поруч із основним текстом статті. Часто використовується під час публікації інтерв'ю; *put-to-the-bed* – робота (над підготовкою номера періодичного видання) до підпису до друку; *coming-of-the-age movie* – фільми про підлітків, де мова йде про процес їх дорослішання та проблеми, з якими вони зіштовхуються у своєму підлітковому житті. Між компонентами ЛСС прослідковуються предметно-обставинні відношення.

Модель *n+prep+n (n)*: *absence-of-language technique* – рекламна стратегія, де не використовуються під час реклами слогани чи будь-які інші вияви вербальної комунікації; *business-to-business advertising* – реклама, яка орієнтована на ділових людей, бізнесменів, а не пересічних споживачів. Із погляду внутрішньої структури тут присутні означальні відношення.

Модель *adv+conj+adv (n)*: *back-and-forth printing* – монтаж кіноплівки таким чином, що при її відтворенні записані події програвуються у зворотньому порядку. Такий прийом застосовується переважно для створення комічного ефекту для глядача. В цій моделі наявна логічна операція з'ясування, і такі ЛСС походять від сурядних словосполучень.

Модель *n+conj+n (n)*: *cease-and-desist order* – директива, підписана відповідним органом, де вимагається припинити трансляцію чи демонстрацію певної реклами чи рекламної продукції, яка вважається оманливою та неправдивою; *coups and earthquakes syndrome* – синдром, який є характерним для членів західного суспільства. Суть синдрому полягає в ігноруванні ними новин, які стосуються інших культур та суспільств і не стосуються природних чи політичних потрясінь. Ця модель утворилася від сурядних словосполучень, де присутня логічна операція з'ясування.

В основу формування ЛСС покладено багатоетапну трансформацію одиниць синтаксичного рівня в одиницю номінації, тобто функціональний еквівалент слова [3, с. 129]. Як результат, ЛСС містять у собі ознаки написання через дефіс, цілісності оформлення та виконання єдиної синтаксичної функції в реченні з синтаксичною цільністю.

ЛСС утворилися внаслідок аналітичної будови англійської мови та є однією з її характерних особливостей. За допомогою ЛСС зникає асиметрія плану змісту та плану вираження. Іншими словами, мова позбавляється таким чином від внутрішніх суперечностей між єдністю денотата та розчленованістю зовнішньої форми, а також від пов'язаних із встановленням стійких норм літературної англійської мови.

Трансформація синтаксичних одиниць у лексичні становить своєрідний спосіб словотвору. Проте, його особливість полягає в тому, що вихідною основою для реалізації словотворення є не коренева морфема, а цілий синтаксичний комплекс [6, с. 61]. Лексикалізація – це перетворення сполучень слів на стійкі одиниці мови, рівноцінні лексемам.

Оскільки ЛСС є яскравими у змістовому та експресивному вимірах, то часто використовуються в ЗМІ задля цілкового задоволення номінативно-комунікативних потреб аудиторії.

Складні слова синтаксичного типу деякі лінгвісти вважають виявами полісинтетичності, які досить часто зустрічаються в сучасній англійській мові. Відсутність принципової різниці між словом та кореневою морфемою полегшує перехід синтаксичних одиниць в окрему лексему [2, с. 237]. Інтеграція синтаксичних одиниць у лексичні в англійській мові зазвичай відбувається без зміни форми вираження, наприклад: *us versus them mentality* – *us-versus-them mentality* (ментальність, де ми протистоїмо їм); *stick to the issue* – *stick-to-the-issue* (дотримання теми).

The government's new figures, published Tuesday, covered all requests to 100 federal agencies during fiscal 2016 under the Freedom of Information law, which is heralded globally as a model for transparent government (3).

Згідно з новими даними уряду, опублікованими у вівторок, було враховано запити від 100 федеральних агентств протягом 2016 фінансового року відповідно до Закону про свободу інформації, який визнали по всьому світу зразком відкритого та чесного адміністрування.

Результатом лексикалізації стає поява лексикалізованих синтаксичних структур, які відрізняються значною інформаційною цінністю та семантичною насиченістю. Переклад лексикалізованих синтаксичних конструкцій перебуває у прямій залежності від семантичних особливостей цих мовних одиниць [4, с. 163]. Варто зауважити, що внаслідок лексикалізації зв'язки між компонентами синтаксичної одиниці втрачають актуальність як граматичні показники, проте впливають на семантику похідного слова. Найчастіше перекладачі вдаються до описового перекладу, оскільки це дозволяє максимально наближено до оригіналу передати семантичні особливості лексикалізованої синтаксичної конструкції. Проте пропонуємо розглянути також інші підходи до перекладу ЛСС.

Багато лексикалізованих синтаксичних структур має досить прозору семантику, що дозволяє перекладачам зрозуміти значення структури, розшифрувавши значення її компонентів. Для перекладу ЛСС такого типу рекомендується вдаватися до калькування. Цей метод застосовується при перекладі ЛСС, при цьому, як правило, відбувається делексикалізація складного слова синтаксичного типу, наприклад: *green-and-white-striped ski socks* (смугасті, біло-зелені шкарпетки); *a two-hundred-mile-an-hour train* (поїзд, що рухається зі швидкістю двісті миль на годину); *out-of-town tourists* (люди, що вирушають у подорож за місто); *hard-to-read pages* (складні для читання сторінки) [1, с. 124].

The chief focus is on what it's like to be a woman in wartime and the play's structure of vivid vignettes that swing queasily between matter-of-fact horror and bitter comedy (2).

Основну увагу зосереджено на питанні, як це бути жіркою у воєнний час, структура п'єси схожа на яскраві віньєтки, що несподівано переходять від справжнього жаху до гіркої комедії.

Виокремлюють також ЛСС, де значення утворилося у процесі різноманітних семантичних змін. До них відносяться, наприклад: *box-of-teeth* – акордеон; *kiss-and-tell* – той, хто повідомляє про інтимні подробиці з життя родичів та близьких людей; *meat-and-potatoes* – дуже важливий, той, що має велике значення.

Деякі ЛСС мають ідіоматичне значення та формуються в результаті об'єднання елементів фразеологічних сполучень [5, с. 38]. Фразеологічні одиниці за своєю семантикою подібні до слів, тому процес їх лексикалізації простіший.

Найбільші труднощі під час перекладу виникають саме із ЛСС з ідіоматизованою семантикою, в яких мотивація значення практично не виявляється, а відношення між елементами, їх смислові зв'язки майже повністю нейтралізовані. Їх значення складно зрозуміти зі значень частин твірного речення чи словосполучення, наприклад: *dyed-in-the-wool* – відчайдушний, твердолобий, *a come-by-chance* – позашлюбна дитина.

Nia Griffiths proposed that barbers and hairdressers should be compelled by law to register with the British Hair Council, as a way of protecting women in particular from having their hair splattered with dangerous chemicals by fly-by-night hairdressers (1).

Ніа Гріффіт внесла пропозицію, що усі перукарі мають зареєструватися в Спеціальній британській раді для захисту жінок, зокрема, для запобігання нанесення на їх волосся небезпечних хімікатів безвідповідальними перукарями.

Проте, існують і прямі лексичні відповідники в українській мові для англійських ЛСС. Їх невелика кількість робить майже неможливим для перекладача еквівалентний переклад. Здебільшого до перекладу таким шляхом вдаються в процесі перекладу лексикалізованих фразеологічних одиниць інтернаціонального характеру.

ЛСС мають високий ступінь інформативності, конкретизоване значення, а також емоційне забарвлення. Здійснюючи переклад лексикалізованих синтаксичних одиниць, потрібно також урахувати їх синтаксичні функції. Перекладач має зберегти стилістичні та семантичні особливості оригіналу, а для здійснення цього йому необхідно звертатися до трансформацій. Найпоширеніші з них: калькування, еквівалентний та описовий переклад.

У цій статті здійснено спробу довести нашу гіпотезу, що структурно-семантичні особливості та функціонування ЛСС в англійській мові безпосередньо впливають на способи їх перекладу українською мовою. Утворення лексикалізованих стійких словосполучень тісно пов'язано з чинними в мові внутрішніми законами. На відміну від англійської мови, українська мова не передбачає можливості конденсації значення шляхом лексикалізації синтаксичних одиниць. Саме через це перекладач змушений вдаватися до трансформацій, щоб знівелювати відмінність між структурними нормами мов і отримати адекватний переклад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єнікєєва С.М. Скорочення слова як механізм формотворення та словотворення в сучасній англійській мові / С.М. Єнікєєва // Вісник Сумського державного університету. Серія:

Філологічні науки. – Суми, 2015. – No5 (77). – С. 119-127. 2. Мислива-Бунько І.Я. Чинники актуалізації складних слів у сучасному українському медіа-дискурсі / І.Я. Мислива-Бунько // *Studia Linguistica*: 36. наук. праць. – К. : ВПЦ “Київський університет”, 2013. – Вип. 5. – С. 235–241. 3. Мурко І.І. Зміни в повсякденному житті носіїв американського та британського національних варіантів і поповнення словникового складу сучасної англійської мови / І.І. Мурко // Вісник Сумського державного університету. – Суми, 2014. – No4. – С. 139. 4. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика / Я.И. Рецкер. – 3-е изд., стереотип. – М. : Р. Валент, 2015. – 240 с. – (Библиотека лингвиста. Серия “Наше наследие”). 5. Cowie A. *Phraseology: Theory, Analysis and Applications* (Oxford Studies in Lexicography and Lexicology) / A. Cowie. – New York: OUP, 2014. – 272 p. 6. *Jespersen O. Growth and Structure of the English Language* / O. Jespersen. – Oxford: Nabu Press, 2013. – 272 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *The Independent*, Andy McSmith’s Diary: As Paris panics, MPs have a bad hair day, 8 June 2017 [electronic resource]. – Access mode from 26.01.2018: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/andy-mcsmiths-diary-as-paris-panics-mps-have-a-bad-hair-day-9966204.html>. 2. *The Independent*, Bad Roads, Royal Court, London, review: “A savage look at the dehumanising impact of war”, 23 November, 2017 [electronic resource]. – Access mode from 23.01.2018: <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/theatre-dance/reviews/bad-roads-royal-court-london-review-a-savage-look-at-the-dehumanising-impact-of-war-a8071501.html>. 3. *The New Yorker*, US sets new record for denying federal files under Freedom of Information Act, 18 March 2017 [electronic resource]. – Access mode from 18.02.2018: <https://www.newyorker.com/news/news-desk/us-new-record-denying-files-freedom-of-information-foia>.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2018.

**Бринюк А.М., студ.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев**

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ЛЕКСИКАЛИЗИРОВАННЫХ СИНТАКСИЧЕСКИХ СТРУКТУР В СОВРЕМЕННЫХ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ СМИ

В статье охарактеризована роль лексикализованных синтаксических структур в современных англоязычных СМИ. Уделено особое внимание структурно-семантическим особенностям и специфике функционирования данных структур в языке. Рассмотрен вопрос частоты их употребления и особенностей перевода ЛСС на страницах СМИ.

Ключевые слова: лексикализованные синтаксические структуры, язык СМИ, ЛСС, перевод, терминология, модель.

**Bryniuk A.M., stud.
Taras Shevchenko National University of Kyiv**

SPECIFICS OF LEXICALIZED SYNTACTIC STRUCTURES TRANSLATION IN MODERN ENGLISH MASS MEDIA

The article is devoted to the characteristics of the role of lexicalized syntactic structures in modern English mass media. Special attention is paid to the structural-semantic outlines and peculiarities of

functioning of these word combinations in the language. The question of the spreading and the specifics of their rendering into Ukrainian have been analyzed in our article.

Keywords: *lexicalized syntactic structures, mass media discourse, translation, terminology, model.*

УДК 811.161.2'373

Вергальюк М.М., асп.
Інститут української мови НАН України, м. Київ

ЛЕКСИКОГРАФУВАННЯ БІБЛІЙНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті розглянуто особливості функціонування біблійних фразеологізмів (БФ) в українській мові на матеріалі фразеологічних словників. Відзначено, що біблійні фразеологічні одиниці (БФО) можуть змінювати свою форму, не змінюючи при цьому семантику. Також досить виразно простежено тенденцію десакралізації мовних одиниць, що впливає на трансформацію семантики біблеїзмів. Відображено співіснування фразеологічних одиниць (ФО) як з архаїзмами, так і з формами, що набули нового звучання, що є яскравим свідченням живої природи цих мовних одиниць.

Ключові слова: *біблійний фразеологізм, фразеологічна одиниця, біблеїзм, лексикографування.*

Нинішня мовна ситуація відзначається особливою динамікою. Постійно з'являються нові лексеми й сполуки слів, розширюється й оновлюється сполучуваність тих, що вже усталилися в мові, відбуваються зрушення в семантиці, структурні зміни, одні мовні одиниці виходять з активного вжитку, інші, навпаки, – активізуються.

З огляду на те, що мова, як і будь-яке суспільне явище, розвивається, збагачується, вдосконалюється, в постійному русі перебуває і її фразеологічний склад.

Фразеологія української мови формувалася впродовж багатовікового історичного розвитку мовної творчості українського народу, в результаті його контактів з іншими народами та їхніми культурами. Тому шляхи виникнення ФО – надзвичайно різноманітні.

Біблія – живодайне джерело поповнення фразеологічного складу української мови. Використання БФ відображає важливий аспект духовного життя суспільства. Ці ФО належать до найдавнішого шару української мови й сягають своїм корінням часів Київської Русі, коли було прийнято християнство. Сьогодні БФ привертають увагу багатьох учених.

Про появу цих одиниць в українській мові А.П. Коваль писала: “Протягом століть, починаючи з часів хрещення Київської Русі, окремі слова, словосполучення й речення переходили з Біблії в розмовну мову народу. Спочатку це були, мабуть, більш або менш точні цитати, якими мовці підтверджували слушність своїх думок або заперечували чийсь – у разі потреби. Поступово такі цитати все далі відходили від того тексту, з якого були взяті, набували розширеного, переносного, образного значення” [5, с. 9].

У сучасній лінгвістиці термін “біблеїзм” вживається для позначення біблійних слів та виразів, які увійшли в загальнонаціональну мову із Біблії [1, с. 24].